

A photograph of a roller coaster with red cars and white tracks, looping upside down against a clear blue sky. The cars are filled with people, and the track forms a large circular loop.

**HALLIDAY
RESNICK • WALKER**

**PODSTAWY
FIZYKI**

2

WYBRANE WŁAŚCIWOŚCI FIZYCZNE (WARTOŚCI ZAOKRĄGLONE)

Powietrze (suche, w temp. 20°C i pod ciśn. 1 atm)

gęstość	1,21 kg/m ³
ciepło właściwe pod stałym ciśnieniem	1010 J/(kg · K)
stosunek ciepła właściwych c_p/c_v	1,40
prędkość dźwięku	343 m/s
natężenie pola elektrycznego przebicia	$3 \cdot 10^6$ V/m
efektywna masa molowa	0,0289 kg/mol

Woda

gęstość	1000 kg/m ³
prędkość dźwięku	1460 m/s
ciepło właściwe pod stałym ciśnieniem	4190 J/(kg · K)
ciepło topnienia (w temp. 0°C)	333 kJ/kg
ciepło parowania (w temp. 100°C)	2260 kJ/kg
współczynnik załamania ($\lambda = 589$ nm)	1,33
masa molowa	0,0180 kg/mol

Ziemia

masa	$5,98 \cdot 10^{24}$ kg
średni promień	$6,37 \cdot 10^6$ m
przyspieszenie grawitacyjne na powierzchni Ziemi	9,8 m/s ²
standardowe ciśnienie atmosferyczne	$1,01 \cdot 10^5$ Pa
okres ruchu satelity na orbicie odległej od Ziemi o 100 km	86,3 min
promień orbity geostacjonarnej	42 200 km
prędkość ucieczki	11,2 km/s
dipolowy moment magnetyczny	$8,0 \cdot 10^{22}$ A · m ²
średnie pole elektryczne na powierzchni Ziemi	150 V/m, skierowane w dół

Odległości od Ziemi

do Księżyca	$3,82 \cdot 10^8$ m
do Słońca	$1,50 \cdot 10^{11}$ m
do najbliższej gwiazdy	$4,04 \cdot 10^{16}$ m
do środka naszej Galaktyki	$2,2 \cdot 10^{20}$ m
do galaktyki Andromedy	$2,1 \cdot 10^{22}$ m
do granicy obserwowalnego Wszechświata	$\sim 10^{26}$ m

WZORY MATEMATYCZNE — PATRZ DODATEK E

ALFABET GRECKI

alfa	A	α	iota	I	ι	ro	P	ρ
beta	B	β	kappa	K	κ	sigma	Σ	σ
gamma	Γ	γ	lambda	Λ	λ	tau	T	τ
delta	Δ	δ	mi	M	μ	ypsilon	Υ	υ
epsilon	E	ϵ	ni	N	ν	fi	Φ	ϕ, φ
dzeta	Z	ζ	ksi	Ξ	ξ	chi	X	χ
eta	H	η	omikron	O	o	psi	Ψ	ψ
theta	Θ	θ	pi	Π	π	omega	Ω	ω

**HALLIDAY
RESNICK • WALKER**

**PODSTAWY
FIZYKI**

2

Przekład z języka angielskiego

wydanie 1: **Rafał Bożek, Włodzimierz Komar, Mirosław Łukaszewski**

wydanie 2: **Rafał Bożek, Mirosław Łukaszewski**

A blue-tinted photograph of a roller coaster track forming a large loop. The coaster cars are filled with people, and the track is supported by a white metal structure. The background is a light blue gradient.

David
HALLIDAY
Robert **RESNICK** • **WALKER** Jearl

PODSTAWY FIZYKI

2

WYDANIE 2

 PWN

Dane oryginału

Fundamentals of Physics Extended, 10th edition, by Jearl Walker, David Halliday, Robert Resnick

Copyright © 2014, 2011, 2008, 2005 John Wiley & Sons, Inc.

All rights reserved. This translation under licence with the original publisher John Wiley & Sons, Inc.

Projekt okładki i stron tytułowych **Przemysław Spiechowski**

Ilustracja na okładce **jabiru/Depositphotos**

Przekład z języka angielskiego: wydanie 1: **Rafał Bożek** (rozdz. 19–21)

Włodzimierz Komar (rozdz. 16–18)

Mirosław Łukaszewski (rozdz. 13–15)

wydanie 2: **Rafał Bożek** (rozdz. 18–20)

Mirosław Łukaszewski (rozdz. 12–17)

Wydawca **Izabela Ewa Mika**

Redaktor prowadzący **Irena Puchalska**

Redaktor merytoryczny **Anna Bogdanienko** (rozdz. 12)

Ewa Charitonow (rozdz. 13–20)

Produkcja **Mariola Grzywacka**

Łamanie **FixPoint, Warszawa**

Książka, którą nabyłeś, jest dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, abyś przestrzegał praw, jakie im przysługują. Jej zawartość możesz udostępnić nieodpłatnie osobom bliskim lub osobiście znanym. Ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz jej fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A kopiując jej część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy cudzą własność i prawo.

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

Copyright © for the Polish edition by Wydawnictwo Naukowe PWN SA

Warszawa 2003, 2015

ISBN 978-83-01-18122-2 tom 2

ISBN 978-83-01-18123-9 tomy 1–5

Wydanie drugie

Wydawnictwo Naukowe PWN SA

02-460 Warszawa, ul. Gottlieba Daimlera 2

infolinia 801 33 33 88

tel. 22 69 54 321, faks 22 69 54 288

e-mail: pwn@pwn.com.pl, www.pwn.pl

Druk i oprawa: Drukarnia Art-Druk, Kobyłka

S P I S T R E Ś C I

TOM 1

1. Pomiar
2. Ruch prostoliniowy
3. Wektory
4. Ruch w dwóch i trzech wymiarach
5. Siła i ruch I
6. Siła i ruch II
7. Energia kinetyczna i praca
8. Energia potencjalna i zachowanie energii
9. Środek masy i pęd
10. Obroty
11. Toczenie się ciał, moment siły i moment pędu

TOM 2

12. Równowaga i sprężystość
13. Grawitacja
14. Płyny
15. Drgania
16. Fale I
17. Fale II
18. Temperatura, ciepło i pierwsza zasada termodynamiki
19. Kinetyczna teoria gazów
20. Entropia i druga zasada termodynamiki

TOM 3

21. Prawo Coulomba
22. Pole elektryczne

23. Prawo Gaussa
24. Potencjał elektryczny
25. Pojemność elektryczna
26. Prąd elektryczny i opór elektryczny
27. Obwody elektryczne
28. Pole magnetyczne
29. Pole magnetyczne wywołane przepływem prądu
30. Zjawisko indukcji i indukcyjność
31. Drgania elektromagnetyczne i prąd zmienny
32. Równanie Maxwella: magnetyzm materii

TOM 4

33. Fale elektromagnetyczne
34. Obrazy
35. Interferencja
36. Dyfrakcja
37. Teoria względności

TOM 5

38. Fotony i fale materii
39. Jeszcze o falach materii
40. Wszystko o atomach
41. Przewodnictwo elektryczne ciał stałych
42. Fizyka jądrowa
43. Energia jądrowa
44. Kwarki, leptony i Wielki Wybuch

Dodatki

S P I S T R E Ś C I

Od Wydawcy do drugiego wydania polskiego xi

Przedmowa xiii

Podziękowania xxi

12. Równowaga i sprężystość 1

12.1. Równowaga 1

- O fizyce 1
- Równowaga 2
- Warunki równowagi 3
- Środek ciężkości 5

12.2. Kilka przykładów równowagi statycznej 7

- Kilka przykładów równowagi statycznej 7

12.3. Sprężystość 14

- Układy nieoznaczone 15
- Sprężystość 16
- Podsumowanie 20 Pytania 21 Zadania 23

13. Grawitacja 36

13.1. Prawo powszechnego ciążenia 36

- O fizyce 36
- Prawo powszechnego ciążenia 37

13.2. Grawitacja a zasada superpozycji 39

- Grawitacja a zasada superpozycji 40

13.3. Grawitacja w pobliżu powierzchni Ziemi 43

- Grawitacja w pobliżu powierzchni Ziemi 43

13.4. Grawitacja wewnątrz Ziemi 47

- Grawitacja wewnątrz Ziemi 47

13.5. Grawitacyjna energia potencjalna 49

- Grawitacyjna energia potencjalna 50

13.6. Planety i satelity: prawa Keplera 55

- Planety i satelity: prawa Keplera 55

13.7. Satelity: orbity i energia 58

- Satelity: orbity i energia 59

13.8. Grawitacja według Einsteina 62

- Grawitacja według Einsteina 62
- Podsumowanie 65 Pytania 66 Zadania 68

14. Płyny 78

14.1. Płyny, gęstość i ciśnienie 78

- O fizyce 78
- Co to jest płyn? 79
- Gęstość i ciśnienie 79

14.2. Płyny w spoczynku 81

- Płyny w spoczynku 82

14.3. Jak się mierzy ciśnienie? 86

- Jak się mierzy ciśnienie? 86

14.4. Prawo Pascala 87

- Prawo Pascala 88

14.5. Prawo Archimedesesa 90

- Prawo Archimedesesa 90

14.6. Równanie ciągłości 94

- Ruch płynów doskonałych 95
- Równanie ciągłości 96

14.7. Równanie Bernoulliego 99

- Równanie Bernoulliego 99
- Podsumowanie 103 Pytania 104 Zadania 105

15. Drgania 116

15.1. Ruch harmoniczny 116

- O fizyce 117
- Ruch harmoniczny 118
- Siła w ruchu harmonicznym 123

VIII SPIS TREŚCI

15.2. Energia w ruchu harmonicznym 127

Energia w ruchu harmonicznym 127

15.3. Wahadło torsyjne 129

Wahadło torsyjne 129

15.4. Wahadła, ruch po okręgu 131

Wahadła 131

Ruch harmoniczny a ruch jednostajny po okręgu 135

15.5. Ruch harmoniczny tłumiony 137

Ruch harmoniczny tłumiony 138

15.6. Drgania wymuszone i rezonans 140

Drgania wymuszone i rezonans 140

Podsumowanie 142 Pytania 143 Zadania 145

16. Fale I 156

16.1. Fale poprzeczne 156

O fizyce 157

Rodzaje fal 157

Fale poprzeczne i podłużne 157

Długość fali i częstotliwość 159

Prędkość fali biegnącej 162

16.2. Prędkość fali w napiętej linie 165

Prędkość fali w napiętej linie 165

16.3. Energia i moc fali biegnącej w linie 168

Energia i moc fali biegnącej w linie 168

16.4. Równanie falowe 170

Równanie falowe 171

16.5. Interferencja fal 173

Zasada superpozycji fal 173

Interferencja fal 174

16.6. Wskazy 178

Wskazy 178

16.7. Fale stojące i rezonans 181

Fale stojące 182

Fale stojące i rezonans 184

Podsumowanie 188 Pytania 189 Zadania 190

17. Fale II 200

17.1. Prędkość dźwięku 200

O fizyce 200

Fale dźwiękowe 201

Prędkość dźwięku 201

17.2. Biegące fale dźwiękowe 204

Biegące fale dźwiękowe 204

17.3. Interferencja 208

Interferencja 208

17.4. Natężenie i głośność dźwięku 211

Natężenie i głośność dźwięku 212

17.5. Źródła dźwięków w muzyce 216

Źródła dźwięków w muzyce 216

17.6. Dudnienia 221

Dudnienia 221

17.7. Zjawisko Dopplera 223

Zjawisko Dopplera 224

17.8. Prędkości naddźwiękowe, fale uderzeniowe 229

Prędkości naddźwiękowe, fale uderzeniowe 229

Podsumowanie 230 Pytania 231 Zadania 232

18. Temperatura, ciepło i pierwsza zasada termodynamiki 244

18.1. Temperatura 244

O fizyce 244

Temperatura 245

Zerowa zasada termodynamiki 245

Pomiary temperatury 247

18.2. Skale Celsjusza i Fahrenheita 249

Skale Celsjusza i Fahrenheita 249

18.3. Rozszerzalność cieplna 251

Rozszerzalność cieplna 251

18.4. Pochłanianie ciepła 254

Temperatura i ciepło 255

Pochłanianie ciepła przez ciała stałe i ciecze 256

18.5. Pierwsza zasada termodynamiki 261

Bliższe spojrzenie na ciepło i pracę 262

Pierwsza zasada termodynamiki 265

Niektóre szczególne przypadki pierwszej zasady termodynamiki 266

18.6. Mechanizmy przekazywania ciepła 269

Mechanizmy przekazywania ciepła 270

Podsumowanie 275 Pytania 276 Zadania 278

19. Kinetyczna teoria gazów 288

19.1. Liczba Avogadra 288

O fizyce 288

Liczba Avogadra 289

19.2. Gazy doskonałe 290

Gazy doskonałe 290

19.3. Ciśnienie, temperatura i prędkość średnia kwadratowa 294

Ciśnienie, temperatura i prędkość średnia kwadratowa 295

19.4. Energia kinetyczna ruchu postępowego 297

Energia kinetyczna ruchu postępowego 298

19.5. Średnia droga swobodna 298

Średnia droga swobodna 299

19.6. Rozkład prędkości cząsteczek 301

Rozkład prędkości cząsteczek 302

19.7. Molowe ciepła właściwe gazu doskonałego 306

Molowe ciepła właściwe gazu doskonałego 307

19.8. Stopnie swobody a molowe ciepła właściwe 312

Stopnie swobody a molowe ciepła właściwe 313

Nieco fizyki kwantowej 315

19.9. Rozprężanie adiabatyczne gazu doskonałego 316

Rozprężanie adiabatyczne gazu doskonałego 317

Podsumowanie 322 Pytania 323 Zadania 324

20. Entropia i druga zasada termodynamiki 332

20.1. Entropia 332

O fizyce 333

Procesy nieodwracalne i entropia 333

Zmiana entropii 334

Druga zasada termodynamiki 339

20.2. Entropia w świecie rzeczywistym: silniki 341

Entropia w świecie rzeczywistym: silniki 342

20.3. Chłodziarki i silniki rzeczywiste 348

Entropia w świecie rzeczywistym: chłodziarki 349

Sprawność silników rzeczywistych 351

20.4. Statystyczne spojrzenie na entropię 352

Statystyczne spojrzenie na entropię 353

Podsumowanie 357 Pytania 358 Zadania 359

Dodatki 367

A. Międzynarodowy Układ Jednostek (SI) 367

B. Niektóre podstawowe stałe fizyczne 369

C. Niektóre dane astronomiczne 371

D. Współczynniki zamiany jednostek 373

E. Wzory matematyczne 377

F. Właściwości pierwiastków 380

G. Układ okresowy pierwiastków 383

Autorzy zdjęć 384

Odpowiedzi 385

Skorowidz 389

OD WYDAWCY DO DRUGIEGO WYDANIA POLSKIEGO

Od czasu gdy do rąk polskich Czytelników trafiło I wydanie *Podstaw fizyki*, będące tłumaczeniem VI wydania oryginalnego, na rynku amerykańskim ukazały się trzy kolejne wydania tego znakomitego podręcznika. Obecne, II wydanie polskie jest tłumaczeniem **X wydania oryginalnego**.

W książce poczyniono pewne zmiany. Podzielono na nowo rozdziały, tak by podrozdziały dotyczyły jednego podstawowego pojęcia. Na początku każdego z nich dodano listę celów nauczania, a po nich informacje o podstawowych faktach, które należy przyswoić. Dodatkowo znacznie zmodyfikowano rozdziały o prawie Gaussa i potencjale elektrycznym, które sprawiały studentom najwięcej trudności. W rozdziałach dotyczących fizyki kwantowej rozszerzono natomiast omówienie równania Schrödingera. Oddzielono również opis modelu atomu Bohra od rozwiązania równania Schrödingera dla atomu wodoru. Dodano także podrozdział o promieniowaniu ciała doskonale czarnego i prawie Plancka.

Cenne uzupełnienie stanowi 16 nowych przykładów napisanych z myślą o dokładniejszym wyjaśnieniu fragmentów wykładu oraz 250 nowych zadań domowych i 50 pytań.

Dodatkowo wydawca oryginału na swojej platformie WileyPLUS udostępni czytelnikom dynamiczne centrum kształcenia (strony <https://www.wileyplus.com/WileyCDA/> oraz <http://www.webassign.net/index.html>). Opis jego zawartości znajduje się w Przedmowie. Studenci uczelni w USA otrzymują dostęp do materiałów po wykonaniu trzech kroków: zalogowaniu się, podaniu kodu (który otrzymali wraz zakupionym podręcznikiem lub który zakupili osobno) i podaniu URL, który uzyskali od wykładowcy.

Polscy czytelnicy mogą uzyskać dostęp do części tych udogodnień ze strony*:

<http://eu.wiley.com/WileyCDA/WileyTitle/productCd-1118230728.html>

Natomiast strona

<http://bcs.wiley.com/he-bcs/Books?action=index&bcsId=1074&itemId=0471320005>

zawiera podobne zasoby dla szóstego wydania amerykańskiego.

---

*Stan na 27 lutego 2015 r. Po kliknięciu *Visit Companion Site* (w polu *Students Resources*) otwiera się strona *Students Companion Site*. Po wybraniu *Browse by Resource* jest wyświetlana lista obejmująca: symulacje (*Concept Simulations*), eseje Jearla Walkera (*Jearl Walker Essays*), instrukcje użycia kalkulatorów (*Programmable Calculator Instructions*) oraz interaktywne rozwiązania zadań (*Interactive Learning Ware*).